

# MANDRAGORA\*

Dr. Gheorghe Jurj

\* *Revista Română de Homeopatie*, vol.2, 1999, 22-27

## BOTANICĂ

MANDRAGORA OFFICINARUM (sau *M. vernalis*, *M. officinarum*, clasificarea Berthold) sau ATROPA MANDRAGORA (Linne) este o plantă cunoscută din antichitate și-și trage numele din limba greacă, unde semnifică „otravă pentru vite” (2). Alte denumiri în limbile europene: „rădăcina vrăjitoarei”, „iarba vrăjitoarei”, „iarba nebună” (1o).

Este o plantă mediteraneană, originară din Calabria, Sicilia, sudul Spaniei și Africa de Nord, din familia Solanaceae, descoperită de botanistul Bulliard. Este o plantă cu rădăcină tuberoasă robustă și bifurcată, acoperită cu fire subțiri, cu aspect de păr; cu frunze mari, ovalare sau lanciolate, uneori ondulate sau dințate, care formează rozetă deasă în mijlocul căreia cresc flori albe sau violete (4). Fructul este monocameral. Mirosul sucului proaspăt exprimat poate provoca greață și seamănă cu cel al viperei (sic) (2). Acest miros este dulceag și are un efect soporific, bine cunoscut încă din antichitate.

Conține mai mulți alcaloizi, dintre care cei mai importanți sunt hyoscina, hyosciamina, atropina și mandragorina, parte din ei toxici, cu efecte parasimpaticolitice ca toți alcaloizii importanți ai solanaceelor.

Este un antispastic și analgezic extern, folosit pentru tratamentul tumorilor scrofuloase.

Planta este aproape lipsită de tulpină. În totalitate pare orientată spre rădăcină; partea aeriană este mult mai săracă atât ca manifestare cât și în principii farmacologice.

Folosirea ei ca plantă medicinală este străveche. Hippocrate o indică deja ca remediu pentru anxietăți și depresii în doze mici. Doze mai mari provoacă efecte atropinice: midriază și spasmoliză.

Dintre efectele farmaceutice notabile în afara celor anticolinergice: neliniște și supraexcitare senzorială, bufeuri la nivelul capului. Doze mai mari au efect sedativ și soporific ce cresc progresiv până la somn profund. Aplicațiile externe determină o diminuare a sensibilității dureroase până la anestezie. În afara simptomelor fizice pot apărea simptome psihice cu halucinații, chiar delir.

Activitatea spasmolitică a preparatelor native este remarcabilă: colicile, tenesmele hemoroidale, la fel ca și spasmele bronșice din crizele astmatice au fost indicații ale mandragorei de-a lungul timpului.

## SIMBOLISTICA

Din cauza rădăcinii sale tuberoase ce evocă forma umană, apare ca o plantă magică în mai toate culturile meditareene. Spre deosebire de celelalte solanacee, în organizarea plantei predomină rădăcina ca și cum forțele formative s-ar concentra în această parte. Într-o echivalență simbolică, rădăcina plantei este echivalată cu „rădăcina” omului, cu sexualitatea, și mai departe cu fertilitatea. O „rădăcină” puternică înseamnă vitalitate, iar vitalitatea este o premiză a prosperității. Pe aceste echivalențe simbolice se explică parte din legendele despre virtuțile sale afrodisiace și de asigurare a fertilității.

Rădăcini de Mandragora, folosite probabil în scop magic, s-au găsit în morminte faraonice datate la 1700 î. C.(5).

În Vechiul Testament (3) o găsim invocată ca plantă cu simbolistică sexuală (Facerea, 30,14 - 16) și legată de fertilitate, fiind cea cu ajutorul căreia Lea dăruiește al cincilea fiu lui Iacov. În Cântarea Cântărilor 7,13 găsim: „Mandragorele își răspândesc mirosul și deasupra ușii avem tot felul de roade bune, noi și vechi” cu suav context erotic și referire la ideea de fertilitate și prosperitate.

Era o plantă familiară vechilor greci, Pythagora o consideră o plantă magică, numind-o datorită formei „antropomorfe” iar Dioscoride notează virtuțile sale afrodisiace și utilitatea ei în cazurile de sterilitate feminină.

Echivalența simbolică între om și homunculus (imaginea rădăcinii de mandragora) face ca în Evul

Mediu, datorită formei sale, să devină, parte din instrumentarul vrăjitoarelor dar și pentru o mulțime de superstiții populare. Din rădăcina de Mandragora s-au sculptat forme umane (vezi fig 1) în scop magic, pentru descântece sau ferirea de alte nenorociri. Se purtau ca talismane sau amulete împotriva bolilor, se presupunea că aduc noroc în caz de litigii, femeilor fertilitatea (ca în exemplul din Biblie) și naștere ușoară. Se vindeau pe bani grei: o bucată cu 60 de talanți (10). Mandragora devine instrument magic pentru a vehicula imaginea umană.

Shakespeare o pomeniște ca atare în „Romeo și Julieta” și „Antoniu și Cleopatra”.

Interesant că din punctul de vedere lingvistic, există o apropiere — chiar confuzie — între Mandragora și Belladonna, ce reflectă de altfel înrudirea lor botanică (10). În clasificarea Linne, cele două plante sunt Specii din Genul *Atropa* (respectiv *Atropa Belladonna* și *Atropa Mandragora*), încât au putut fi confundate de către tămăduitorii populari. Astfel numele populare ale Belladonei în română și în ungară sunt de fapt derivate de la Mandragora, despărțirea în silabe, reflectă clar filiațiunea:

Man-dra-go-ra (latină)

Mă-tră-gu-nă (română)

Na-dra-ga-lya (maghiară)

ceea ce dovedește că nu se făcea deosebire între cele două specii.

## PATOGENEZII

Istoria patogeneziilor Mandragorei începe cu Allen H.C.(1) care preia scurte experimente anterioare, făcute în 1834 de L.C. Dufresne — prin mirosirea sucului proaspăt de frunze — și de B.W. Richardson în 1874, cu tinctură mamă preparată din partea aeriană a plantei, fără rădăcină. Clarke(2) reia în bună parte aceste date. O nouă serie de patogenezii este efectuată abia la mijlocul acestui secol, de către Mezger, în 1951, la Stuttgart, pe 30 de experimenter, toți medici, folosind diluțiile D2,4,6 și de către Raeside (7) ce a condus în anii 1963-1964 trei provinguri care au confirmat simptomele găsite de Mezger și au adăugat altele la capitolul durerilor în membre.

Simptomele primelor patogenezii sunt departe de a fi complete, predominând cele legate de parasimpaticoliză, aproape identice cu cele pe care le găsim la *Atropinum* și cu câteva dintre marile simptome de la *Belladonna*:

- senzație de congestie a vaselor cerebrale
- dilatarea pupilelor și o senzație de confuzie și lărgire a câmpului vizual
- hiperacuzie și mare sensibilitate la zgomot
- uscăciune a mucoaselor, mare uscăciune a gurii, constipație atonă cu scaune uscate și dure.

De remarcat însă că aceste simptome au apărut prin experimentare cu partea aeriană a plantei, fără rădăcină, în timp ce provingurile moderne (după 1950) au fost făcute pornind de la tinctura preparată exclusiv din rădăcină. Aceasta este și modalitatea de preparare în mai toate farmacologiile moderne, de unde și denumirea corectă a remediei de Mandragora e radice, ce se folosește actual.

## SIMPTOMATOLOGIE

Pentru că remediu pe care l-am luat în studiu prezintă numeroase neconcordanțe între materiile medicale și repertoriu am subliniat (după 4) simptomele ce au apărut cu grad mare de repetabilitate în provinguri. Acestea pot fi considerate adevărate caracteristici ale remediei, de luat în seamă la evaluarea cazurilor clinice ce le prezintă. Le-am marcat cu *italice*. Câteva dintre ele sunt foarte importante — pe acestea le-am marcat cu litere îngroșate — și trimit la studierea mai aprofundată a remediei în cazul în care apar la un pacient.

## GENERALITĂȚI

Condiții depresive cu nervozitate, hipersensibilitate la zgomot și mirosuri, ameliorate de urinare.

Oboseală, epuizare. Față de alte solanacee (care prezintă o hipersensibilitate senzorială) este remarcabilă sensibilitatea la mirosuri — ce apare și la o altă rădăcină bogată în alcaloizi, COLCHICUM —și ameliorarea generală la urinare. Remediul prezintă de asemeni și fotofobie dar mult atenuată față de Belladona.

La simptomele ce reflectă dorințele și aversiunile alimentare găsim rubrici clare, bine definite, apărute constant la experientatori:

- dorință de alimente condimentate, picante
- dorință de carne (chiar și la vegetarieni) brânzeturi și dulciuri
- aversiune și intoleranță la băuturi alcoolice
- aversiune față de grăsimi sau miros de alimente prăjite
- dorință de dulciuri, care sunt rău tolerate
- agravare după cafea și grăsimi

Aceste rubrici sunt de luat în seamă mai ales dacă apar în același timp la același pacient sau dacă gusturile pacientului au virat într-una dintre aceste direcții după apariția celorlalte simptome.

#### SIMPTOME MENTALE

Cea mai constantă caracteristică a remediului este aceea că stările și condițiile psihologice alternează: euforia alternează rapid cu depresia și invers, întâi este bine dispus, generos, îi vine să îmbrățișeze lumea întreagă, pentru ca rapid să devină trist, nemulțumit, se simte amorțit, concentrarea devine slabă. Când este nervos și iritabil, nu suportă zgomotele și mirosurile iar urinarea îi ameliorează condiția psihică.

Ca și Belladona (am notat simptomele comune cu steluță) prezintă tipuri de cefalee congestivă, cu vertij și senzație de confuzie mentală (\*). Caracterul acesteia poate fi pulsatil, craniul pare mărit de volum și ca în ceață (\*). Poate apare și ca cefalee matinală datorită proastei digestii.

Durerea de cap este agravată

- de aplecarea în față\*,
  - de soare\*,
  - după exercițiu fizic,
- după tutun și alcool\*

- de cel mai mic contact
- de foame

dar ameliorată

- de presiune,
- de aer rece și proaspăt (la Belladona curenții de aer agravează migrena)
- după o furtună
- după ce mănâncă.

Somnul poate fi perturbat de vise neplăcute sau teribile\*, de dureri musculare. Deși somnul de peste noapte este bun, se trezește obosit parcă ar fi luat seara la culcare un somnifer (am subliniat acest simptom în totalitatea lui, pentru că în repertoriu el apare trunchiat: somnolență, ca după un somnifer, cu grad mare, deși în proving este de recurență normală).

Insomnie între 3.30 și 5 dimineața.

Vise de cădere sau accident.

Tulburări senzoriale

Perturbări ale senzoriului: hiper-\* sau hipoestezie.

Lipsă a sensibilității și o senzație stranie în membre la fel ca și la nivelul mucoaselor.

Impresia că mâinile nu-i aparțin. Obiectele pe care le ține în mâini nu pot fi identificate. Senzația că sensibilitatea profundă este de asemeni perturbată. Senzații de arsură localizate strict în anumite părți ale corpului. Ochi dureroși, iritați, cu fotofobie\*. Nevralgie oculară cu spoturi în fața ochilor, și confuzie a vederii ca și cum obiectele ar fi tulburi.

La nivelul organelor de auz, acufene persistente, ca un bâzâit.

În totalitatea lor, simptomele psihice și neurologice sunt mult mai „blânde” decât la solanaceele majore, lipsind brutalitatea manifestărilor, violența, temele obsesive, delirul și convulsiile. În cadrul simptomatologiei generale a remediului ele sunt cel mai adesea factori de coloratură psihică (cu excepția caracteristicilor subliniate, în primul rând alternanța stărilor psihologice și modificările de senzoriu, pe care însă, paradoxal, nu le mai regăsim în repertoriu) întru definirea altor simptome.

## PIELE

Cele mai pregnante simptome sunt seboreea\* la față cu aspect de față murdară și la ceafă, astfel încât lenjeria de corp și de pat devine murdară cu ușurință.

Transpirație grasă la palme, la frunte și la limita părului. Transpirație nocturnă cu miros pătrunzător. Transpirație rece, obositoare a trunchiului în jurul miezului nopții urmată de un sentiment de ușurare.

Veziicule herpetice la față. Exantem urticarian pe fața dorsală a mâinii stângi și la marginea mandibulei stângi. Dureri arzătoare pe piele, după exantem și furuncule. Furuncule ale feței.

## SISTEM DIGESTIV

În primul rând o uscăciune resimțită intens la nivelul gurii, limbii și faringelui, regăsită atât în patogeneziile cu parte aeriană cât și cu rădăcină. Ca și la celelalte remedii atropin-like, uscăciunea mucoaselor este însoțită de o senzație dureroasă, de asprime, ca după acțiunea apei calde. Din această cauză înghițirea este dificilă, dureroasă sau dimpotrivă, gâtul pare insensibil, ca anesteziat.

Limbă acoperită cu depozit alb. Afte la nivelul limbii sau pe fața internă a obrazilor.

Miros neplăcut al gurii pe care îl remarcă și singur.

Inflamație a rădăcinilor la rădăcina dinților, gingii hemoragice foarte sensibile la atingere.

Există multe simptome abdominale ce amintesc de Colchicum chiar mai mult decât de solanacee, în primul rând o mare intoleranță la miroșuri.

Dureri crampoide în stomac ameliorate de alimentație, de băuturi și de clinostatism. Sughit cu eructații, salivatie și greață. Senzație de plenitudine în partea superioară a abdomenului, cu dispnee și palpitații (ca la Lycopodium) ameliorate de mișcare, de ridicare și de expulsia gazelor prin eructații sau vânturi.

Dureri de stomac, ameliorate de încovoire și de repaus, (Colocynthis, Magnezia Phosphorica) cu senzație ca de rană, sensibile la presiune și mișcare. Fiecare pas determină o durere urzicătoare.

Durere subcostal dreaptă. Distensie abdominală predominant pe partea dreaptă, care este sub tensiune, dureroasă cu iradiere spre umărul drept (Chelidonium) apărută în jurul miezului nopții și care obligă la evacuare urgentă a scaunului.

Scaunul matinal este gălbui, cu mici particule cenușii.

Durere recurentă, la fiecare jumătate de oră, situată în abdomenul inferior, și ameliorată prin întindere pe spate (Dioscoreea). Scaune deschise la culoare, albe sau gălbui, urât mirositoare, dificil de expulzat, cu senzație de urgență.

Durere crampoidă în abdomenul inferior(9) (Podophyllum).

Diaree apărută brusc, nu poate ajunge destul de repede la toaletă.

Diaree febrilă de vară, cu temesme și foame vorace.

Constipație cu scaune dure, ca biluțe, cu temesme.

Evacuări cu sânge și cheaguri de sânge consecutive hemoroizilor.

Arsură anală după evacuări.

Se citează efectele benefice în ameliorarea simptomelor din ciroza hepatică (9).

## SISTEM CIRCULATOR

Palpitații, senzație de constricție la inimă cu senzație că pieptul ar fi strâns, ameliorate de căldură, în pat și de repaus.

Dureri anginoase, ce durează o oră, cu transpirații reci la frunte. Se trezește la 5 a.m. cu dureri anginoase.

Dureri de inimă, agravate dimineața, înainte de furtună, de mișcare; ameliorate în pat, de repaus și de aer proaspăt. Uneori ameliorate de evacuarea de scaune diareice sau stân în picioare.

Paloare bruscă a feței, cu senzație că degetele sunt moarte.

Senzație febrilă cu dureri în vezica urinară.

Senzație febrilă cu capul fierbinte\*, frisonete pe spate și condiție subfebrilă persistentă.

## SISTEM RESPIRATOR

Iritație a mucoasei nasale, cu secreții și strănut. Cruste nasale dimineața.

Uscăciune intensă a laringelui\*, cu tuse iritativă. Voce răgușită. Secreții gleroase din laringe și trahee.

## SISTEM GENITOURINAR

Extremă atonie a vezicii urinare în ciuda senzației de presiune și urgență a emisiei de urină. Micțiune dificilă, trebuie să se forțeze pentru a elimina ultimele picături (Causticum).

Enuresis nocturn.

Urină abundentă, deschisă, lăptoasă, cu depozite de fosfați sau de culoarea berii, cu miros puternic, însoțită de icter conjunctival.

Scădere a libidoului la bărbați.

La femei: menstrue cu câteva zile fie prea devreme fie prea târziu. Cu o zi și jumătate înainte de menstrue, leucoree galben maronie, cu dureri lombare și în micul bazin, ameliorate de repaus și în pat.

Sterilitate.

## APARAT LOCOMOTOR

Dureri ca niște ace în partea superioară a membrului superior, ce se extind până la nivelul mâinii cu senzație de amorțală. Dureri severe la umărul drept, agravate de mișcare. Dureri în omoplatul și mâna dreaptă. De asemeni dureri cu același caracter în umărul stâng. Senzație de amorțală și răceală a brațelor.

Crampe ale mâinilor cu dificultăți la scris.

Dureri la brațul drept și piciorul stâng.

Picioare grele, reci, mersul este dureros dimineața la sculare. Dureri musculare la șolduri, coapse, și gambe agravate seara la repaus. Articulațiile trosnesc, în special la șold, genunchi și cot. Dureri ca niște crampe în toate articulațiile cu senzație de greutate și amorțală.

Dureri sciatică, mai intense dimineața la ridicare din pat și ameliorate de căldură, mers sau presiune.

Rigiditate și senzație de greutate în membre cu dureri articulare și musculare.

Nevralgii și paretezii, în special insensibilitate.

## MODALITĂȚI

Agravări:

- la primele mișcări
- la frig — cu excepția congestiei cefalice care este ameliorată de rece
- între 3 - 5 a.m.
- la schimbări de vreme, la furtună
- după alimente grase
- la contact

Ameliorări:

- la căldură
- la repausul în pat
- la întinderea în spate
- la mișcare continuă

- după excreții (urină sau menstrre)

Lateralitate: predomină lateralitatea dreaptă.

## DILUȚII

Mezger recomandă diluții între D12 și D30. În medicina antropozofică — ce are meritul de a fi adus o contribuție serioasă la cunoașterea extensivă a remediului (6) — se utilizează diluții de la tinctură mamă la D 30, fie oral fie injectabil. În experiența autorului, Mandragora D3, sub formă injectabilă, subcutan, periarticular, s-a dovedit eficace constant în afecțiuni reumatismale.

## INDICAȚII PRINCIPALE

După cum se poate constata din simptomatologie, Mandragora se comportă ca o Belladonna atenuată în patologia cardiovasculară și neurologică, dar cu acțiune mai profundă asupra sistemului osteoarticular. Cea mai pregnantă caracteristică clinică — ce constituie după părerea noastră marca remediului — este aceea a concomitenței unor semne minore de simpaticotonie (uscăciunea mucoaselor, midriază, etc) cu tulburări de tip osteoarticular, hepatic și muscular.

Dintre indicațiile principale sunt de notat

- stări alternante de euforie și depresie (eventual cu mare somnolență)
- tulburări de sensibilitate, paretezii, hiper sau hipoestezii atât cutanate cât și la nivel senzorial (în special fotofobia cu midriază și confuzie a vederii)
- tulburări spastice sau/și congestive cardiovasculare și digestive
- tulburări de tip poliartritic sau artrozic cu dureri musculare și amorțeală
- erupții herpetice ale feței, cu transpirație grasă, lupus eritematos
- congestie hepatică cu stază portală și hemoroizi

## BIBLIOGRAFIE

1. ALLEN T.F - Encyclopedia of pure Materia Medica, Ex Libris, Archibel Ltd, 1997
2. CLARKE J.H. - Dictionary of Practical Materia Medica, Ex libris, Archibel Ltd, 1997
3. \*\*\* - Biblia, Societatea Biblică
4. JULIAN O.A. - Materia Medica of new homeopathic remedies, Ex libris, Archibel Ltd, 1997
5. GRIGORESCU E., CIULEI J., STĂNESCU U. - Index Fitoterapeutic, ed Medicală, București, 1986
6. HUSSEMAN F., WOLF O. - The Antroposophical approach to medicine, Antrop. Press Inc, New York, 1982
7. RAESIDE J.R. - Proving of Mandragora Officinarum, Brit. Hom. J., 2/1966 p 68-75.
8. VOGEL H.H - Der reumatische Formenkreis, Wala - Schriftenreihe, nedatat, p 24.
9. VOGT P. von - Mandragora und Podophyllum bei der Leberzirrhose, Alg. Homoop. Zeitung. 1/1971p 12-17.
10. \*\*\* - A Pallas nagy lexicon vol 12, p. 269, Budapest, 1896.